

ევროკავშირის წევრ სახელმწიფოებსა და საქართველოს შორის სამოქალაქო და კომერციულ საკითხებზე სასამართლო ურთიერთთანამშრომლობის პერსპექტივები**

I. შესავალი

საქართველოს მიერ ევროკავშირის ევროპის სამეზობლო პოლიტიკასა და აღმოსავლეთ პარტნიორობაში მონაწილეობიდან გამომდინარე, 2014 წლის ივნისში, ევროკავშირთან ასოცირების შეთანხმებისა¹ და ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის² (DCFTA) ხელმოწერით აშკარაა, რომ ევროკავშირთან ინტეგრაციის გზაზე, საქართველომ კიდევ ერთი ნაბიჯი გადადგა.³ ასოცირების შეთანხმების/DCFTA-ს

* სტატია თარგმნილია ინგლისურიდან.

** LLM., MLB (ბუცერეუსი/WHU), სამართლის დოქტორი (კილის უნივერსიტეტი, გერმანია).

¹ ასოცირების შესახებ შეთანხმება ერთი მხრივ, ევროკავშირს და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებსა და მეორე მხრივ, საქართველოს შორის, ხელმოწერილი 2014 წლის 27 ივნისს, ხელმისაწვდომია: <http://www.parliament.ge/uploads/other/34/34754.pdf>.

² ტექსტი ქართულად და ინგლისურად ხელმისაწვდომია: <http://www.economy.ge/?page=economy&s=7>.

³ ევროპის სამეზობლო პოლიტიკასა და გაფართოების მოლაპარაკებების თაობაზე დეტალურად იხილეთ: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/neighbourhood/countries/georgia_en.

ფარგლებში საქართველოს მიერ ნაკისრი ვალდებულებები კიდევ ერთხელ ადასტურებს საქართველოს განზრახვას, განაგრძოს რეფორმისტული მიდგომა ადგილობრივი მარეგულირებელი სტანდარტების ევროკავშირის კანონმდებლობასთან მიახლოების მიზნით. კერძოდ, ასოცირების შეთანხმება ითვალისწინებს მნიშვნელოვან საკითხებს სამოქალაქო და კომერციულ საკითხებში სასამართლო თანამშრომლობის კუთხით, რომელთან დაახლოებაც საქართველოს გააძლიერებს სასამართლო თანამშრომლობის საერთაშორისო ჩარჩოში. წინამდებარე სტატია წარმოადგენს მცდელობას გააანალიზოს საქართველოს პერსპექტივები – გახდეს საერთაშორისო დონეზე სამოქალაქო და კომერციულ საკითხებში სასამართლო თანამშრომლობის ფარგლებში მიმზიდველი და მოქნილი იურისდიქცია.

ასოცირების შესახებ შეთანხმების 21-ე მუხლის თანახმად, რომელიც ეხება სამართლებრივ თანამშრომლობას, *„მხარეები თანხმდებიან, რომ განავითარებენ სასამართლო თანამშრომლობას სამოქალაქო და კომერციულ საკითხებთან დაკავშირებით, სამოქალაქო საკითხებზე სასამართლო თანამშრომლობის შესახებ მრავალმხრივი კონვენციების თაობაზე მოლაპარაკებების, მათი რატიფიცირებისა და იმპლემენტაციის კუთხით და კონკრეტულად, საერთაშორისო კერძო სამართლის შესახებ ჰააგის კონფერენციის კონვენციების თაობაზე, საერთაშორისო სამართლებრივი თანამშრომლობისა და სამართალწარმოების, ასევე, ბავშვთა დაცვის სფეროში.“* 21-ე მუხლი ცხადყოფს, რომ საქართველომ უნდა გადადგას შემდგომი ნაბიჯები, რათა იყოს უფრო აქტიური საერთაშორისო კერძო სამართლის შესახებ ჰააგის კონფერენციაზე (HCCH), რომელიც მისი წევრებისათვის ფორუმს წარმოადგენს, რათა შეიმუშაონ და განახორციელონ საერთაშორისო კერძო სამართლის დარგის საერთო წესები.

ტრანსსასაზღვრო კომერციული სამართალწარმოებისათვის ბარიერების შემცირება საზღვრისპირა აღიარების მექანიზმების მკაფიო განაწილებისა და უცხოური გადაწყვეტილებების აღსრულების გზით, სარგებელს მოუტანს არა მხოლოდ იმ ბიზნესებს, რომლებიც საერთაშორისო ტრანზაქციებში მონაწილეობენ, არამედ საქართველოს, როგორც დაინტერესებულ მხარეს, რომელსაც სურს დაამკვიდროს საერთაშორისო ვაჭრობისა და ინვესტიციების განხორციელების მარეგულირებელი გარემო.

აღსანიშნავია, რომ საქართველო 2001 წლიდან საერთაშორისო კერძო სამართლის შესახებ ჰააგის კონვენციის წევრია⁴ (ძალაში შევიდა 1955 წლის 15 ივლისს) და შესაბამისად, მისთვის სავალდებულო ძალის მქონეა შემდეგი კონვენციები:⁵

- უცხოეთის ოფიციალური დოკუმენტების ლეგალიზაციის მოთხოვნის გაუქმების შესახებ ჰააგის 1961 წლის 5 ოქტომბრის კონვენცია;
- 1980 წლის 25 ოქტომბრის ჰააგის კონვენცია ბავშვთა საერთაშორისო გატაცების სამოქალაქო ასპექტების შესახებ;
- 1993 წლის 29 მაისის ბავშვთა დაცვისა და საერთაშორისო გაშვილების სფეროში თანამშრომლობის შესახებ ჰააგის კონვენცია;
- მშობლის პასუხისმგებლობისა და ბავშვთა დაცვის ზომების შესრულება-ბასთან დაკავშირებით იურისდიქციის, გამოსაყენებელი სამართლის, აღიარების, შესრულებისა და თანამშრომლობის შესახებ 1996 წლის 19 ოქტომბრის კონვენცია.

2014 წელს ასოცირების შესახებ შეთანხმების ხელმოწერის შემდეგ, საქართველომ გადადგა ნაბიჯები სამი ეროვნული სამოქმედო გეგმის დანერგვით, შემდეგნაირად:

- საქართველოს მთავრობის 2014 წლის 3 აპრილის N1516 დადგენილება ასოცირების შეთანხმების განხორციელების 2014 წლის სამოქმედო გეგმის დამტკიცების შესახებ (2014 წლის სამოქმედო გეგმა);⁶
- საქართველოს მთავრობის 2015 წლის 26 იანვრის N59 დადგენილება ასოცირების შეთანხმების განხორციელების 2015 წლის სამოქმედო გეგმის დამტკიცების შესახებ (2015 წლის სამოქმედო გეგმა);⁷
- საქართველოს მთავრობის 2016 წლის 7 მარტის N382 დადგენილება ასოცირების შეთანხმების 2016 წლის სამოქმედო გეგმის დამტკიცების შესახებ (2016 წლის სამოქმედო გეგმა).⁸

⁴ <https://www.hcch.net/en/states/hcch-members/details1/?sid=40>.

⁵ <https://www.hcch.net/en/states/hcch-members/details1/?sid=40>.

⁶ <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2496190>.

⁷ <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2702520>.

⁸ <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3222307>.

თითოეული ზემოხსენებული სამოქმედო გეგმა პირდაპირ ითვალისწინებს,⁹ რომ საქართველოს მიერ დაგეგმილ შემდგომ ქმედებებს წარმოადგენს სამოქალაქო და კომერციულ საკითხებში სასამართლო თანამშრომლობის გაღრმავება ქვემოთ ჩამოთვლილ კონვენციებზე მიერთებისა და განხორციელების გზით:

- 1965 წლის კონვენცია „სამოქალაქო და კომერციულ საკითხებში სასამართლო და არასასამართლო დოკუმენტების უცხოეთში მომსახურების შესახებ“ (მომსახურების კონვენცია);
- 1970 წლის კონვენცია „სამოქალაქო და კომერციულ საკითხებში მტკიცებულების უცხოეთში გატანის შესახებ“ (მტკიცებულების კონვენცია);
- 1980 წლის კონვენცია „ბავშვთა საერთაშორისო გატაცების სამოქალაქო ასპექტების შესახებ“ (ბავშვთა გატაცების კონვენცია);
- მშობლის პასუხისმგებლობისა და ბავშვთა დაცვის ზომების შესრულებასთან დაკავშირებით იურისდიქციის, გამოსაყენებელი სამართლის, აღიარების, შესრულებისა და თანამშრომლობის შესახებ 1996 წლის კონვენცია (ბავშვთა დაცვისა და მშობლის პასუხისმგებლობის შესახებ კონვენცია).

მომსახურებისა და მტკიცებულებათა კონვენციები სამომავლო მიერთებას ექვემდებარება, ხოლო ბავშვთა გატაცების¹⁰ და მშობლის პასუხისმგებლობისა და ბავშვთა დაცვის კონვენციები¹¹ უკვე მოქმედებს საქართველოში.

წინამდებარე სტატიაში წარმოდგენილი ანალიზი ძირითადად, შემოიფარგლება პერსპექტივით, რომ საქართველომ შეიმუშაოს კომერციულ საკითხებზე სასამართლო თანამშრომლობის შესაბამისი სამართლებრივი ჩარჩო, რომელშიც მტკიცებულებათა კონვენცია ან/და მომსახურების კონვენცია გადაწყვეტ როლს შეასრულებს. გარდა ამისა, აღნიშნული სტატია განიხილავს არსებობს თუ არა სხვა საერთაშორისო ინსტრუმენტები, რომლის მხედველობაში მიღება აგრეთვე, შესაძლებელია კომერციულ საკითხებზე სასამართლო თანამშრომლობის განვითარებისა და

⁹ შეადარეთ 2014 წლის სამოქმედო გეგმის 195-ე პუნქტი, 2015 წლის 226-ე პუნქტი და 2016 წლის სამოქმედო გეგმის 78-ე პუნქტი.

¹⁰ <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=24>.

¹¹ <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=24>.

გაძლიერებისათვის. სტატიის ძირითად მიზანს წარმოადგენს საქართველოსათვის ხელმისაწვდომი შესაძლებლობების გამოვლენა და ანალიზი, რათა: (i) საქართველო გახდეს საზღვრებსშორის ტრანზაქციებისა და კომერციული სამართალწარმოების საქმეებისათვის მიმზიდველი იურისდიქცია; და (ii) საქართველო დაახლოვდეს ევროკავშირთან. სტატია სრულდება მოკლე დასკვნით.

2. საქართველოს მიერ მომსახურებისა და მტკიცებულებათა კონვენციებთან მიერთების მნიშვნელობა

იმისათვის, რომ საერთაშორისო სამართალწარმოებისას ხელი შეეწყოს ბიზნესისა და მოქალაქეების მართლმსაჯულების ხელმისაწვდომობის საჭიროებებს, მხედველობაში უნდა იქნას მიღებული ორი ძირითადი ასპექტი: (i) დოკუმენტების მომსახურება და (ii) მტკიცებულებების მოპოვება. წინა თავში წარმოდგენილი მომსახურებისა და მტკიცებულებათა კონვენციები საერთაშორისო სამართალწარმოებისას მოქმედი ძირითადი ინსტრუმენტებია. ამჟამად, საქართველო რამდენიმე მრავალმხრივ და ორმხრივ კონვენციასა და შეთანხმებას დებს სასამართლო თანამშრომლობაზე.¹² თუმცა, აღნიშნულ კონვენციებსა და შეთანხმებებში ხელშემკვრელი მხარეების რიცხვი 16-ს არ აღემატება და შესაბამისად, არასაკმარისია.

2.1. მომსახურების კონვენცია

მომსახურების კონვენცია ვრცელდება ყველა იმ საქმეზე, რომელიც მოიცავს სამოქალაქო ან კომერციულ საკითხებს, სადაც არსებობს საზღვარგარეთ მომსახურებაზე სასამართლო თუ სასამართლოგარეშე

¹² იხილეთ იმ კონვენციებისა და შეთანხმებების ჩამონათვალი, რომელიც მოქმედებს საქართველოსა და შემდეგი ქვეყნებისათვის: აზერბაიჯანი, უზბეკეთი, უკრაინა, ყაზახეთი, თურქმენეთი, სომხეთი, ბელორუსია, ყირგიზეთი, მოლდოვა, რუსეთი, ტაჯიკეთი, საბერძნეთი, კვიპროსი, თურქეთი და ჩეხეთი: <http://www.justice.gov.ge/Ministry/Index/336>.

გადაცემის გარემოება.¹³ მომსახურების კონვენცია წარმოადგენს საზღვარგარეთ მომსახურებისათვის დოკუმენტების გადაცემის გამარტივების ძირითად საშუალებას. შესაბამისად, ის მნიშვნელოვნად ამცირებს საზღვარგარეთ მომსახურების პროცესის დასრულებისათვის საჭირო დროს.¹⁴ სათანადო მომსახურების უზრუნველყოფის აღუსრულებლობას შეუძლია სერიოზული ზიანი მიაყენოს მხარეთა სამართლებრივ ინტერესებს და მრავალ სირთულეს იწვევს საერთაშორისო სამართალწარმოებაში. საქართველოს მიერ გაფორმებული მრავალმხრივი და ორმხრივი შეთანხმებების სიმცირე იწვევს მოქმედი საერთაშორისო დებულებების ნაკლებობას, რომელიც განკუთვნილია დოკუმენტების მომსახურებისათვის საერთაშორისო კომერციულ სამართალწარმოებაში, სადაც საქართველო მონაწილეობს. აქედან გამომდინარე, მას შემდეგ, რაც საქართველო გახდება მომსახურების კონვენციის ხელშემკვრელი მხარე, მას ექნება 72 ხელშემკვრელ სახელმწიფოსთან საერთო წესები დოკუმენტების საერთაშორისო მომსახურებაზე. აღნიშნული საერთო წესები ხელს შეუწყობს იმ საერთაშორისო კომერციული სამართალწარმოების საქმეების მოქნილ მართვას, რომელშიც საქართველოა ჩართული.

გემოაღნიშნული უპირატესობების გარდა, მომსახურების კონვენციაზე მიერთება საქართველოს დაახლოებს ევროკავშირის წევრ ქვეყნებთან შემდეგი საფუძვლებით, პირველ რიგში, ევროკავშირის წევრი ქვეყნების უმეტესობა მომსახურების კონვენციის ხელშემკვრელ მხარეებს წარმოადგენენ.¹⁵ აგრეთვე, მომსახურების კონვენციის ძირითადი პრინციპები წარმოდგენილია ევროპარლამენტისა და ევროსაბჭოს 2007 წლის 13 ნოემბრის N1393/2007 რეგულაციაში სამოქალაქო და კომერციულ საკითხებზე სასამართლო და არასამართლო დოკუმენტების მომსახურებაზე წევრ სახელმწიფოებში (დოკუმენტების მომსახურება) და საბჭოს N1348/2000¹⁶ რეგულაციის გაუქმებაზე (ევროკავშირის 2007 წლის მომსახურების რეგულაცია).¹⁷

¹³ მომსახურების კონვენციის პირველი მუხლი: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=17>.

¹⁴ მომსახურების კონვენციის მოქმედების პრაქტიკული სახელმძღვანელო, 2016, გვ. 9.

¹⁵ <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=17>.

¹⁶ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32007R1393>.

¹⁷ სასამართლო თანამშრომლობა სამოქალაქო საქმეებზე ევროკავშირში, სახელმძღვანელო პრაქტიკოსი იურისტებისათვის, 2015, გვ. 85, ხელმისაწვდომია: http://ec.europa.eu/justice/civil/files/civil_justice_guide_en.pdf

2.2. მტკიცებულებათა კონვენცია

მტკიცებულებათა კონვენცია მომსახურების კონვენციის შემდეგ ძირითადი საერთაშორისო ხელშეკრულებაა, რომელიც ეხება საერთაშორისო სამოქალაქო პროცედურებს. მტკიცებულებათა კონვენცია არის უმნიშვნელოვანესი ინსტრუმენტი, რომელიც მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს საზღვარგარეთ მტკიცებულებათა მიღების პროცედურებს, რაც მნიშვნელოვნად ამცირებს მტკიცებულებების მოპოვებისთვის საჭირო დროს.¹⁸ მტკიცებულებათა კონვენციის პირველი მუხლის თანახმად, სამოქალაქო და კომერციულ საკითხებში ხელშეკრული სახელმწიფოს სასამართლო უწყებას, აღნიშნული ქვეყნის კანონმდებლობის შესაბამისად შეუძლია: მოსთხოვოს სხვა ხელშეკრული სახელმწიფოს კომპეტენტურ უწყებას წერილით ან მოთხოვნით, მოიპოვოს მტკიცებულება ან განახორციელოს სხვა სასამართლო ქმედება.¹⁹ მომსახურების კონვენციის მსგავსად, საქართველოს მიერთება მტკიცებულებათა კონვენციაზე მრავალ უპირატესობას მოიტანს.

მტკიცებულებათა კონვენციის ხელშეკრულ მხარედ გახდომით საქართველოს, პირველ რიგში, ექნება საერთოსამართლებრივი ჩარჩოები 61 ქვეყანასთან ერთად, მტკიცებულებათა საერთაშორისო მოპოვებასთან დაკავშირებით.²⁰ მეორე, ევროკავშირის წევრი ქვეყნების უმეტესობა მტკიცებულებათა კონვენციის ხელშეკრული მხარეა. შესაბამისად, მიერთება გასამართლებს ევროკავშირის წევრ ქვეყნებსა და საქართველოს შორის საერთაშორისო სასამართლო თანამშრომლობას მრავალმხრივი კონვენციის დონეზე. გარდა ამისა, მტკიცებულებათა კონვენციის ძირითადი პრინციპები შესაბამისობაშია წევრი ქვეყნების სასამართლოებს შორის სამოქალაქო და კომერციულ საკითხებზე მტკიცებულებათა მიღებისას თანამშრომლობის შესახებ ევროსაბჭოს (2001 წლის 28 მაისი) N1206/2001 რეგულაციასთან;²¹ შესაბამისად, მტკიცებულებათა კონვენციაზე მიერთება საქართველოს კანონმდებლობის ევროკავშირის რეგულაციებთან მიახლოებას შეუწყობს ხელს.

¹⁸ მომსახურების კონვენციის მოქმედების პრაქტიკული სახელმძღვანელო, 2016, გვ. 9.

¹⁹ <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=82>.

²⁰ <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=82>.

²¹ სასამართლო თანამშრომლობა სამოქალაქო საქმეებზე ევროკავშირში, სახელმძღვანელო პრაქტიკოსი იურისტებისათვის, 2015, გვ. 91. ხელმისაწვდომია: http://ec.europa.eu/justice/civil/files/civil_justice_guide_en.pdf;
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX:32001R1206>.

3. სასამართლო კომპეტენციათა შერჩევა

სამოქალაქო და კომერციულ საერთაშორისო სამართალწარმოებასთან დაკავშირებული კიდევ ერთი საერთაშორისო ინსტრუმენტი 2005 წლის 30 ივნისის ჰააგის კონვენცია სასამართლო კომპეტენციათა არჩევის თაობაზე, რომლის მიზანია სასამართლო კომპეტენციათა არჩევის ეფექტიანობის უზრუნველყოფა (რაც აგრეთვე ცნობილია, როგორც „ფორუმის შერჩევის დებულებები“ ან „იურისდიქციის დებულებები“) მხარეებს შორის საერთაშორისო კომერციულ ტრანზაქციებში.²² სასამართლო კომპეტენციათა არჩევის კონვენცია უზრუნველყოფს საერთაშორისო აქტივობებში ჩართულ ბიზნესებს მნიშვნელოვანი სიმტკიცით და უქმნის სამართლებრივ გარემოს, რომელიც უკეთ არის ადაპტირებული და მორგებული საერთაშორისო ვაჭრობისა და ინვესტიციების საჭიროებებზე, და შესაბამისად, საშუალებას აძლევს მხარეებს უკეთ მართონ საერთაშორისო სამართალწარმოებასთან დაკავშირებული რისკები და ბარიერები.²³ კერძოდ, სასამართლო კომპეტენციათა არჩევის კონვენციაზე დაყრდნობით, საერთაშორისო ტრანზაქციების მხარეებს შეუძლიათ წინასწარ შეთანხმდნენ იმ დავების გადაწყვეტის გზებზე, რომლებიც წარმოიშობა განხორციელებულ ტრანზაქციებთან დაკავშირებით. არჩევანის ფორუმის დებულებებიდან გამომდინარე, საერთაშორისო პრაქტიკაში ძირითად საკითხს წარმოადგენს სათანადო აღსრულების უზრუნველყოფა, ვინაიდან შესაბამისი იურისდიქციის დებულებების კანონიერებასა და აღსრულებასთან დაკავშირებული მოქმედი კანონმდებლობა განსხვავდება იურისდიქციებში.²⁴ ფორუმის არჩევის ნორმების კანონიერებისა და აღსრულების უზრუნველყოფისათვის, სასამართლო კომპეტენციათა არჩევის კონვენცია მოიცავს სამ ძირითად წესს, რომელიც ეხება სასამართლოთა არჩევის შეთანხმებებს:²⁵

²² <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/specialised-sections/choice-of-court>.

²³ კონვენციის მიმოხილვა, მაისი 2013. <https://assets.hcch.net/docs/89be0bce-36c7-4701-af9a-1f27be046125.pdf>.

²⁴ Schack, Internationales Zivilverfahrensrecht, 6. Auflage, 2014, პარაგრაფები: 500-553.

²⁵ კონვენციის მიმოხილვა, მაისი 2013. <https://assets.hcch.net/docs/89be0bce-36c7-4701-af9a-1f27be046125.pdf>.

1. შერჩეულმა სასამართლომ ფაქტობრივად უნდა განიხილოს საქმე (მე-5 მუხლი);
2. ნებისმიერმა სასამართლომ, რომელიც არ იქნა არჩეული, უარი უნდა განაცხადოს საქმის განხილვაზე (მე-6 მუხლი);
3. შერჩეული სასამართლოს მიერ გამოტანილი ნებისმიერი გადაწყვეტილება აღიარებული და აღსრულებული უნდა იქნას ხელშემკვერელ სახელმწიფოებში, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც არსებობს უარის საფუძველი (მე-8 და მე-9 მუხლები).

საერთაშორისო არბიტრაჟის შეთანხმებებისგან განსხვავებით, რომლებიც ფართოდ აღიარებულია უცხოური საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებების აღიარებასა და აღსრულების შესახებ 1958 წლის ნიუ იორკის კონვენციით, ფორუმის არჩევის დებულებები, რომლებიც იძლევა შესაბამისი სახელმწიფოების სასამართლოების შერჩევის შესაძლებლობას, ყოველთვის არ არის დაცული და აღსრულებული მითითებული სასამართლოს ეროვნული იურისდიქციის თავისებურებების გამო. შესაბამისად, სასამართლო კომპეტენციათა შერჩევის კონვენციის ერთ-ერთ ძირითად მიზანს წარმოადგენს ამ სიტუაციის გამოსწორება იმგვარი სამართლებრივი გარემოს შექმნით, რომელიც უფრო ხელსაყრელია საერთაშორისო ვაჭრობისა და ინვესტიციებისათვის.²⁶

სასამართლოთა კომპეტენციის შერჩევის კონვენცია ვრცელდება „სამოქალაქო და კომერციულ საკითხებთან დაკავშირებით გაფორმებულ“ სასამართლოთა შერჩევის ექსკლუზიურ შეთანხმებებზე (მუხლი 1) და გამოირიცხავს სამომხმარებლო და დასაქმების კონტრაქტებს, ასევე გარკვეულ განსაზღვრულ საკითხებს (მე-2 მუხლი).²⁷

ვინაიდან საქართველოს კანონმდებლობა არ ითვალისწინებს საქართველოს კერძო საერთაშორისო სამართლის კანონისა და სასამართლო თანამშრომლობის შესახებ არსებული მრავალმხრივი და ორმხრივი შეთანხმებების საფუძველზე სასამართლოს კომპეტენციათა არჩევის სა-

²⁶ კონვენციის მიმოხილვა, მაისი 2013: <https://assets.hcch.net/docs/89be0bce-36c7-4701-af9a-1f27be046125.pdf>.

²⁷ დამატებითი ინფორმაციისათვის იხილეთ ტრევიორ ჰარტლისა და მასათო დოგაუჩის განმარტებითი ანგარიში, 2013: <https://www.hcch.net/en/publications-and-studies/details4/?pid=3959>.

მართლებრივი ხასიათისა და შედეგების ერთიან და კარგად ჩამოყალიბებულ ინტერპრეტაციას,²⁸ საქართველოსთვის მიზანშეწონილია შეუერთდეს სასამართლო კომპეტენციათა შერჩევის კონვენციას, რათა შექმნას უკეთ განსაზღვრული საკანონმდებლო ჩარჩოები საქართველოში საერთაშორისო კომერციული დავების გადასაწყვეტად და საქართველოს სასამართლოების გადაწყვეტილებების აღიარებისა და აღსრულებისათვის საქართველოს გარეთ. მსგავსი შედეგი მიღწეული იქნება განსაკუთრებით, 2016 წლის ოქტომბერში საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს მიერ დაწყებული იმედის მომცემი პროექტის გათვალისწინებით, რომელიც ეხება სპეციალური კომერციული სასამართლო სისტემის შექმნას.²⁹

საქართველო სხვადასხვა გზით ისარგებლებს სასამართლო კომპეტენციათა შერჩევის კონვენციაზე მიერთებით. პირველ რიგში, აღსანიშნავია, რომ ამჟამად, 30 სახელმწიფოსა და რეგიონული ეკონომიკური ინტეგრაციის ორგანიზაციებისათვის (REIOs)³⁰ აღნიშნული კონვენცია სავალდებულო ძალის მქონეა; სინგაპურმა კონვენციის რატიფიცირება 2016 წლის 2 ივნისს მოახდინა და გახდა პირველი აზიური მარატიფიცირებელი სახელმწიფო. ამერიკა და უკრაინა ამჟამად კონვენციის ხელშემკვრელ მხარეებს წარმოადგენენ.³¹ აგრეთვე მნიშვნელოვანია იმის აღნიშვნა, რომ ევროკავშირიც სასამართლო კომპეტენციათა შერჩევის კონვენციის ხელმომწერია.³² შესაბამისად, სასამართლო კომპეტენციათა შერჩევის კონვენციაზე მიერთება საქართველოს დაახლოებს ევროკავშირის წევრ ქვეყნებთან (დანის გარდა, ევროკავშირის ყველა წევრი ქვეყანა), რომელთათვისაც კონვენცია სავალდებულო ძალის მქონეა. აქედან გამომდინარე, მიერთება დიდწილად შეუწყობს ხელს საერთაშორისო ინვესტიციებისა და ბიზნესტრანზაქციებისათვის და მასთან დაკავშირებული

²⁸ გამყრელიძე, საერთაშორისო კომპეტენცია საერთაშორისო კერძო სამართალში; მართლმსაჯულება და სამართალი, სამართლის ჟურნალი, #3(30)11, გვ. 15; სვანაძე: Beiträge und Informationen zum Recht im postsowjetischen Raum ([www.mpipriv.de/files/pdf4/2016_05_23.pdf](http://mpipriv.de/files/pdf4/2016_05_23.pdf)), http://mpipriv.de/files/pdf4/2016_05_23.pdf.

²⁹ მეტი ინფორმაციისათვის, იხილეთ: <http://www.justice.gov.ge/News/Detail?newsId=5307>

³⁰ რეგიონული ეკონომიკური ინტეგრაციის ორგანიზაციები.

³¹ საერთაშორისო კომერციულ კონტრაქტებში ფორუმისა და სამართლის შერჩევისათვის შემოთავაზებული შემდგომი სამუშაო; კონფერენციის ზოგადი ხასიათის საქმეთა და პოლიტიკის საბჭო, 2017 წლის მარტი, ხელმისაწვდომია: <file:///C:/Users/ThinkPadT410/Downloads/March%6202017.pdf>.

³² <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=98>.

დავებისათვის, რომელიც მოიცავს ბიზნესებს ევროკავშირის წევრი ქვეყნებიდან და საქართველოდან, სამართლებრივი რეალობის შექმნას.

4. გადაწყვეტილებების პროექტი

სასამართლო კომპეტენციათა შერჩევის ზემოაღნიშნული კონვენცია დაკავშირებულია „გადაწყვეტილებების პროექტთან“, საერთაშორისო კერძო სამართლის შესახებ ჰააგის კონფერენციის (HCCH) მიერ მართულ მნიშვნელოვან პროექტთან.³³ პროექტი უკავშირდება HCCH-ის განხორციელებულ საქმიანობას 1992 წლიდან საერთაშორისო სამართალწარმოებაში სამოქალაქო და კომერციულ საკითხებზე საერთაშორისო კერძო სამართლის ორ ძირითად ასპექტს: (i) სასამართლოების საერთაშორისო იურისდიქცია; (ii) ამგვარი სასამართლო გადაწყვეტილებების აღიარება და აღსრულება საზღვარგარეთ.³⁴ სასამართლო კომპეტენციათა შერჩევის კონვენციის შემუშავება გადაწყვეტილებების პროექტის ერთ-ერთი შედეგია.

ამჟამად, გადაწყვეტილებების პროექტი ორიენტირებულია უცხოური გადაწყვეტილებების აღიარებისა და აღსრულების შესახებ მსოფლიო კონვენციის შემუშავებაზე. ამგვარი კონვენციის გაფორმება გააძლიერებს საერთაშორისო სამართალწარმოებასა და უცხოური გადაწყვეტილებების საერთაშორისო აღიარებასა და აღსრულებას, ვინაიდან ხელს შეუწყობს საერთაშორისო ვაჭრობასა და ინვესტირებას, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც საერთაშორისო სავაჭრო და საერთაშორისო გარიგებები სულ უფრო მნიშვნელოვანი ხდება.³⁵ გლობალურ დონეზე უცხოური გადაწყვეტილებების აღიარებისა და აღსრულების ერთიანობის მიღწევა შეამცირებს სამართლებრივ დაბრკოლებებს საერთაშორისო გარიგებებში ჩართული ფიზიკური პირებისა და კორპორაციებისათვის და შექმნის საიმედო სასამართლო ინფრასტრუქტურას საერთაშორისო ვაჭრობისა და ინვესტირების მხარდასაჭერად.³⁶

³³ <https://www.hcch.net/en/projects/legislative-projects/judgments>.

³⁴ <https://www.hcch.net/en/projects/legislative-projects/judgments>.

³⁵ გადაწყვეტილებების პროექტი მიმოხილვისათვის იხილეთ: <https://www.hcch.net/en/projects/legislative-projects/judgments>.

³⁶ გადაწყვეტილებების პროექტი მიმოხილვისათვის იხილეთ: <https://www.hcch.net/en/projects/legislative-projects/judgments>.

შეფასებების თანახმად, საქართველოს უზენაესი სასამართლო ყოველწლიურად საშუალოდ, 70 საქმეს განიხილავს უცხოური გადაწყვეტილებების აღიარებასა და აღსრულებაზე.³⁷ აღნიშნული რიცხვი საქართველოს კონტექსტისათვის არ არის დაბალი. საქართველოსათვის სასარგებლო იქნება „[...] ვაჭრობისათვის ზიანის მომტანი მოქმედი კანონმდებლობის შეცვლის აქტიური გეგმის დასახვა, [...] გადაწყვეტილებათა ორმხრივი აღიარების პრინციპის მიღების განზრახვით.“³⁸ შესაბამისად, საქართველოსათვის მნიშვნელოვანი წინგადადგმული ნაბიჯი იქნება სასამართლო თანამშრომლობაში უცხოური გადაწყვეტილებების საერთაშორისო აღიარებისა და აღსრულების კუთხით, თუ ქვეყანა წარმატებით გახდება გადაწყვეტილებების პროექტის აქტიური მონაწილე, შესაბამის კონვენციაზე მიერთების საბოლოო მიზნით. უფრო მეტიც, აღსანიშნავია, რომ საქართველოს მოქმედი კანონები იცნობენ პრინციპებს, როგორცაა Res Judicata, ირიბი იურისდიქცია, წინააღმდეგობრივი გადაწყვეტილებები, Lis Pendens, თანაზიარობა და საჯარო პოლიტიკა, რომელიც შეიძლება შევადაროთ გერმანიის, შვეიცარიისა და სხვა ევროპულ პრინციპებს.³⁹ ამგვარი პრინციპები საფუძვლად უდევს შესაბამისი კონვენციის განხორციელებას საქართველოში.

5. დასკვნა

წინამდებარე სტატია აანალიზებს ევროკავშირის წევრ ქვეყნებსა და საქართველოს შორის სამოქალაქო და კომერციულ საკითხებში ორმხრივი სასამართლო თანამშრომლობის პერსპექტივებს. ანალიზი გვიჩვენებს, რომ საქართველოსთვის საერთაშორისო სასამართლო თანამშრომლობაში ევროკავშირის სტანდარტებთან დაახლოების გზა გადის

³⁷ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 2 ივნისის წერილი, გვ. 84-16.

³⁸ ე. ჰირშ ბოლინი, მისი დროის მისია: ტობიას ასერის საინაუგურაციო მიმართვა კომერციულ სამართალსა და ვაჭრობაზე, ამსტერდამი, 1862 წელი (ჰაავა, T.M.C. ასერ პრესა, 2012), გვ. 33-34.

³⁹ გერმანიისა და ევროპული პრინციპების მქონე უცხოური გადაწყვეტილებების ცნობისა და აღსრულების შესახებ საქართველოს წესების შედარების შემდგომი ანალიზისთვის იხილეთ: სვანაძე, Grundlagen des deutsch-georgischen Anerkennungsrechts, 2014.

ჰააგის რეჟიმის, უფრო კონკრეტულად, HCCH-ის გავლით. საერთაშორისო სამართალწარმოების რეგულირების ეფექტიანი და საიმედო სამართლებრივი ჩარჩოს ჩამოყალიბება წარმოადგენს HCCH-ის ფუნდამენტურ როლს. შესაბამისად, HCCH მნიშვნელოვანი ფორუმია საქართველოსათვის, ასოცირების შესახებ შეთანხმების წარმატებით განხორციელების მიზნით, გაძლიერებული საერთაშორისო სასამართლო თანამშრომლობის კონტექსტში.

კერძოდ, საქართველოსთვის გონივრული იქნებოდა, გაეგრძელებინა ჰააგის შესაბამისი კონვენციების იდენტიფიცირება საქართველოს მიერ შემდგომი გაწვევრიანებისათვის, რომელიც მოიცავს საერთაშორისო სასამართლო თანამშრომლობის სფეროში ურთიერთობას.

ამ მიმართულებით, საქართველომ მნიშვნელოვანი ნაბიჯი გადადგა ზემოაღნიშნული სამოქმედო გეგმების შესაბამის დღის წესრიგში მომსახურების და მტკიცებულებათა კონვენციების გათვალისწინებით.

გარდა ამისა, საქართველოსათვის მიზანშეწონილია განიხილოს სასამართლო კომპეტენციათა შერჩევის კონვენციაზე პოტენციური მიერთება, საერთაშორისო ვაჭრობასა და საინვესტიციო ტრანზაქციებში, რომელიც მოიცავს ქართულ მხარეებს, საერთაშორისო სამართალწარმოების თანდაყოლილი რისკებისა და დაბრკოლებების აღმოსაფხვრელად.

სასამართლო კომპეტენციათა შერჩევის კონვენციაზე მიერთებისათვის სათანადო ნაბიჯების გადადგმა საქართველოს შეუქმნის გონივრულ და ადეკვატურ საფუძველს, რათა აქტიური მონაწილეობა მიიღოს გადაწყვეტილებების პროექტში. გადაწყვეტილებების პროექტში მონაწილეობა გააძლიერებს საქართველოს იმიჯს, როგორც ერისა, რომლის ძირითადი მიზანია საერთაშორისო ვაჭრობისა და ინვესტიციებისათვის და შესაბამისი დავებისათვის მიმზიდველი იურისდიქციის შექმნა.

